

ORTUTAY PÉTER

UNGVÁRI SORSOK TISZTA TÜKÖRBEN

(BERNICZKY ÉVA A **FÖLDET AZ ÉGTŐL** CÍMŰ NOVELLÁJÁRÓL)

Él a kárpátaljai Ungváron, helyesebben az ukrainai kárpátontúli területi Uzshorodon (hiába, no, ez az igazi hivatalos neve, nehogy mán a szomszédos ukrán nép nemzeti érzékenységében sértve legyen), szóval él az ungvári Uzshorodon vagy az uzshorodi Ungváron egy író, kinek neve Berniczky Éva. Gondolom, nem sokan ismerik szűkebb páttriáján kívül (bár kapott Márai Sándor-díjat nem éppen érdemtelenül), hisz mi, magyarok, amúgy is kis nép és kis nemzet vagyunk, és még kisebbek is akarunk – és merünk! – lenni. A kárpátaljai magyarságról meg aztán ki hallott? Hisz emlékszem, úgy húsz-huszonöt évvel ezelőtt jó édesanyám, aki odaát – Ungvár, Uzshorod, sőt UzsGorod – lakott, mennyire fel volt háborodva, zaklatva, és sírva, zokogva mesélte. Egyszer egy magyarországi turistabusz utasai közül az egyik a *Zákárpáttye* szálló előtt kiszállva tőle kérdezett valamit jó magyarosan kerébe tört orosz nyelven, s mivel jó anyám magyarul válaszolt, a turista (a magyar?) összecsapta két kezét és elképedve kiáltott fel: „*Jééé, itt is beszélnek magyarul!*” (Beste turistája, hogy megríkatta szegény jó anyámat). És ha már édesanyámat említém, akkor ezzel kapcsolatban róla még mindenképpen el kell mondanom, ezzel is tartozom emlékének, hogy kábé félévszázados szovjetunióbeli kényszerű „tartózkodása” alatt, mert hát a sors Ungvárra, Uzsgorodra, Uzshorodra rendelte őt, az elkényeztetett pesti úri kisasszonyt. Akinek Budapesten, lány korában, még a tehéntej is „fűj” volt, mert „tehénszaga” volt, azon kevesek egyike volt minálunk, akik juszt sem tanultak meg sem oroszul, sem ukránul, de még ruszinul sem. Pesti virtusból, no meg az egész szovjetrendszer és világ utálatából kifolyólag. Angolul viszont ő kezdett el engemet tanítani. De hát most nem édesanyámról, hanem Berniczky Éváról szeretnék beszélni.

Akinek *A tojásárus hosszúnapja* című könyve 2004-ben jelent meg a Magvető Kiadó gondozásában. Első önálló novelláskötete ez az írónek. Igaz, korábban is publikált rangosnak nevezhető magyarországi lapokban

(Élet és Irodalom), folyóiratokban (Holmi), sőt irodalmi díjakat is nyert pályázatokon. Egyszóval irodalmi berkekben nem ismeretlen név a Berniczky. Illendő szóvá tenni továbbá azt is, hogy több jó kritikát is kapott már ez a kötet jónevű folyóiratok ismert literátoraitól is. Például Dérczy Pétertől, Nagy Andrástól, Esze Dórától, Schiller Erzsébettől, Papp Ágnes Klárától és másoktól. Valamennyi kritikus a novellákat alapjában véve jónak tartja, és nem fukarkodik a dicsérettel. Többen is szóvá teszik, hogy jól kivehetőek az abszurd, a groteszk, a szürreál és más izmusok jegyei is. Egyetértek. Közben egy-két fricskát is kap Berniczky – hisz oly jól esik a cikizés és az a közismert pesti „észjárás” a kis vidéki írócskák előtt – tudósabb kollégáitól. Nem értek egyet. Például azzal, hogy Esze Dóra az *Új Holnapban* kötelességének tartja szóvá tenni, hogy kár volt *Madame Chauchat* nevét *Chauchot*-nak írni. Bizony, bizony, micsoda baki! Mert aki nem ismeri mádám Sosát vagy Sósót, az nem is kultúrember, ugyebár?

Ám térjünk vissza az eredeti kérdésre, arra, hogy vajon mennyire ismeri Berniczkyt a magyarországi olvasó. Természetesen azt mondani, hogy sokan vagy kevesen, csak relatíve lehet, mint mindent ezen a világon. Szóval, ha ilyesmit hall pl. egy kultúr kanadai, sőt egy kultúr magyar irodalomkritikus is, a szeme csak elkerekedik a csodálkozástól, és úgy néz a kérdezőre, mint egy Mars-lakóra. Tapasztaltam. No és nem szabad megfélekedni arról sem, hogy az olvasás egyre kevésbé divat itt Magyarországon és szerte az egész világon. Helyettesíti a sok bővli meg miegymás, pl. a *big brázer*, a *Blikk* magazin, és legújabbban a szürke ötven árnyalatával, stb. Továbbá, Berniczkynek eddig mégiscsak egyetlen novelláskötete látott napvilágot az amúgy is rendkívül színes könyvpiacra. Így hát mindenképpen jogos az a feltételezés, hogy egyelőre nem sokan tudják, hogy van egy Berniczky Éva nevezetű irogató hölgy is valahol a nagyvilágban. Kár, nagy kár. Hogy miért? Hát épp erről szeretném itt egynéhány gondolatomat megosztani.

Kritikus szerzőtársaimnak azzal a véleményével egyet értve, miszerint Berniczky nem egy szokványos jelenség a kortárs irodalomban, szeretném megjegyezni, hogy novelláiban sok mindent meglátnak, beleolvasnak, csak épp a lényegét nem veszik észre. A fától az erdőt. Az erdő meg röviden az, hogy a szerző főként kárpátaljai, ungvári emberekről ír, magyar, orosz, ukrán, ruszin emberekről stb., kendőzetlenül, előítéletek nélkül, jól tudván, hogy együtt élünk és együtt kell élnünk továbbra is. S amit ír, az igaz, őszinte. Minden izmusa, áttétele és szimbolikája ellenére, vagy talán épp azért. Tiszta tükörben látjuk a kárpátaljai emberek életét, a kárpátaljai kegyetlen valóságot. Amennyi-

ben a domináns izmust keresnénk novelláiban, akkor én elsősorban a REALIZMUS-ra szavaznék. Mert amit a történetek szereplői, illetve keserű, sokszor kilátástalan, hol együttérzést ébresztő, hol pedig, enyhén szólva, fejcsóválást kiváltó sorsuk nekünk, olvasóknak, elmondanak, az, hogy ezen emberek életét, legyenek bár jók vagy rosszak, elesettek vagy a szerencse kegyeltjei, megnyomorította egy idegen politikai rendszer és annak embertelenül embertelen társadalmi gyakorlata és szemlélete. Ez a politikai rendszer pedig: a nagy-orosz (szovjet) szocializmus. Melynek puhább változata (csak a hatvanas években kezdett „puhulni”, „gulyás kommunizmussá”, „a legvidámabb barakká” válni) természetesen Magyarországon és „a békeszerető szocialista tábor” más országaiban is tombolt és pusztított. S e pusztítás a fejekben is megmutatkozott. A szemléletben, a mentalításban. Ennek szomorú következményeit a poszt-szocializmusban mindannyian ismerjük. Berniczky Éva csak kiragad néhányat belőlük, és élénk tárja szép kerek körmondatokba, hasonlatokba, allegóriákba és „filagóriákba”, különböző szimbólumokba (groteszk, szürreal stb.) csomagolva. Hogy ehető, nyelhető legyen a keserű pilula. Hogy mennyire része ez a szerzői elgondolásnak, már nem érdekes. Ami érdekes, az, hogy itt van, jelen van, töményen és kendőzetlenül, mint Alföldön a bő gatyva és a fütyülős barack. Valamint az a furkósbót, mellyel a szerző fejbe kólintja az olvasót, és azt mondja: „Ébredj! Tudod, mi ment itt végbe minálunk? Hát ez. Olvasd! Még akkor is, ha elborzadsz tőle, komám.” S hogy ezt mondja, szerintem egyáltalán nem baj, sőt... Valakinek csak el kell mondani egyszer. Szépen, meggyőzően, magas irodalmi, művészi szinten. Mert eddig még csak komolyabb próbálkozások sem történtek erre vonatkozóan. Illetve volt egy ilyen próbálkozás egyszer, egyetlen egyszer, még valamikor a hatvanas évek közepén, amikor Kovács Vilmos megírta regényét, a *Holnap is élünk*-et. De ez a regény csak épp-hogy meglebbentette a fátylat, mely alatt az igazság rejtőzött. Még csak nem is az egész fátylat, hanem csak egy iciri-piciri csücskét. Amiért aztán szegény Vili kapott is pártos kritikát keményen, úgy, hogy bele is gebedt.

Itt és most a kötet tizenöt remek kis novellája közül csak az egyikkel, a *Földet az égtől* cíművel szeretnék foglalkozni, és igazi mondanivalóját a mások által is sokat dicsért szép, „szélesen hömpölygő” mondatokból kihámozni. Nézzük hát.

Először is azt jegyezném meg, hogy Berniczkyt nem elég csak egyszer elolvasni. Aki csak egyszer olvasta őt, az annyi, mint – pestiesen szólva – „a halottnak a csók”. Vagyis, mintha nem is olvasta volna. Aki viszont rászánja magát és figyelmesen olvas, sok mindent megtud arról a szép poszt-szocialis-

ta kárpátaljai világról. Az első novellában megismerkedhet pl. Fundánicssal, Dániel atyával, Ljubocskával, Taran Tula milicista (rendőr) századossal, valamint a mellékszereplők sokaságával, akiket most figyelmen kívül hagyhatunk. Tehát van egy négyesünk. Vajon kik és mik ennek a négyesnek a tagjai? Nézzük előbb Fundánicsot, aki egy s más miatt roppant érdekes, és emellett mélyen tragikus figura. Akárcsak Dániel atya, a hivatásától eltiltott, Gulágot járt görög-katolikus pap, aki Fundánics édesapja. Nem véletlen, hogy mindkét szereplő nagy tragédiák hordozója. A fiatalabbik az idősebbnek a folytatása. A folyamatosság nemcsak mint fogalom, hanem mint tény is, kézenfekvő. Hisz a Bibliában is meg vagyon írva: „Heted íziglen...”

Jöjjön tehát először a „főhős”, Fundánics. A novella vele indul: „*Fundánicsot nem nyomasztották a reggelek.*” Miért is nyomasztották volna? Hisz az égvilágon nem történt „semmi” élete során. Ő egy szocialista világban született, élt és keresgélt, és Ljubocskán kívül, akiről nyilván azt hitte, vagy hinni akarta, hogy – amint a neve is utal rá – a nagybetűs *Ljubovj*, Szerelem, mert hát könnyen volt kapható a kisasszony, nem talált semmit. Aztán összedőlt egy világ (a Szovjetunió, a világ proletáriátusának védőbástyája, a világbéke harcos védelmezője, stb.). Hogy ezen a világon kívül ismert-e valamilyen másikat is Fundánics, nem tudjuk. Nyilván, de csak hallo-másból, hisz még a testvéri Csehszlovákiába és a többi testvéri országba sem volt könnyű útlevelet kapni akkoriban. A magyar határtól húsz kilométerre, a csehszlovák határ közvetlen szomszédságában lévő Ungváron! S az olyan ember, mint Fundánics, aki megelégszik az első jött-ment ruszki kislánnyal, hogy ne kelljen többet udvarolni, mert az fárasztó, nem is igen törhette magát azért, hogy ide-oda utazgasson. Elfogadta az OVIR ideológiát: „*Sto ti tám nye vigyel?*” Értsd: minek akarsz külföldre menni? Nem jó neked itt? Ha nem, hát nem. Majd teszünk róla, hogy legyen. Megpuhítunk, értünk hozzá. Fundánics tehát ült a fenekén és filozófusként szemlél(het)te kis világát, Ungvárt, Kárpátalját és a nagy Szovjetuniót. Itt aztán szabad ember volt. Ha akart, akkor akár Kazahsztánba, a szűzföldre is elutazhatott pénzt keresni, világot látni: miután három évet leszolgált a hős szovjet hadseregben. Mint ahogy sokan tették Kárpátaljáról, a jó keresetek reményében. S amíg oda volt az illető egy kis ideig, hát Istenem, enni kell, inni kell, nemi életet élni kell. És ha volt asszony, aki itthon maradt, azt boldogította helyette egy Taran Tula. Ám, mit ad Isten, a szovjetrendszer dugába dőlt. Ezzel ugyan nem sok minden változott meg az ő, Fundánics, jelentéktelen kis világában, legfeljebb csak annyi, hogy új állampolgárságot kapott: szovjetből ukrán

lett. De hát ilyesmi gyakran megesett – rövid félévszázad alatt ötször – azon az ebek harmincadjára vetett vidéken (Ungváron, Beregszászon, Munkácson stb.) a múltban. Sorra zártak be a gyárok, mentek tönkre a szocialista nagyüzemek (megkezdődött a kapitalizmus építése), s az emberek, köztük Fundánics is, tömegesen kerültek az utcára. Az addigi nyomor és szegénység megduplázódott, nőtt a bűnözés, a lopás, a csalás, a prostitúció, külföldre is, a drog, most már nyíltan, mindenki szeme láttára, mert már nem volt szükség egy kommunista álprüdériára. A *dáváj, dáváj* már nyíltan, kendőzetlenül hangzott az új urak szájából, mert a gengszter, a maffiózó (a csak az erőszak és a fenyegetések nyelvén értő, ám finesztes KGB-sek, meg a volt pártfunkcionáriusok, akik meg csak taposni tudtak, ám szerteágazó kapcsolatrendszerrel rendelkeztek) lett a vezető erő. S ehhez a szép átalakuláshoz még odacsapódott a munkanélküliség, a bizonytalanság is. Fundánicsnak egyébként még szerencséje volt. Miután kirúgták, rögtön kapott állást. És méghozzá előző szakmájához hasonlót. Azelőtt meneteket vágott csavarokba a vasgyárban, most meg koponyákat lékelt a hullaházban. Darab-darab. Egy csavar, egy koponya, egyre megy. Mi a különbség? Semmi. Hát ezért nem nyomasztották Fundánicsot a reggelek.

No persze, van itt még más is, melyet az olvasónak, esetleg a recenzensnek észre kellett volna (illetett volna) venni. S ez a következő: Fundánics azon kívül, hogy egy egyszerű melós gyerek, ráadásul még papfiú is. Egy görög katolikus papnak a gyermeke. Jaj, szegény, miért is jött az ilyen a világra? Mert ha egy felszabadító szovjet katona vagy esetleg egy partizán csemetéje lett volna, egészen más világ és lehetőségek nyíltak volna meg előtte. De így! A nép ellenségének, a nép butítójának, klerikális összeesküvőnek fiaként, aki ráadásul még magyar is? Azaz automatikusan fasiszta? Habár itt ebben az esetben ez már nemigen számított. Aki földönfutó, az földönfutó. Teljesen mindegy, hogy milyen: orosz, ukrán, ruszin vagy magyar. Elég volt papnak, papfeleségnek, papgyereknek lenni. Annyi esélye sem volt az ilyennek labdába rúgni, mint egy döglött fókának a rozmárok között. Mit tehet egy ilyen ember a „munkás- és parasztállamban”? Ha netalántán nagyon, de nagyon kitartó, eszes és tehetséges, továbbtanul és tudós lesz. De egyetemre nem veszik fel, mert *popovszkij szüin* (papnak a kölyke). Vagy jó sportoló lesz, világklasszis. Mint a százszoros szovjet válogatott, a nagy Jozsip Szábov, a kis ungvári proligyerek, az a Szabó Jotyá, kinek a nevéből egy egész hatalmas birodalom volt hangos. De nem lesz, mert hogy lehetne? Egy Jozsip Szábov csak száz évben egyszer születik, ha születik. Vagy belép a pártba, ha elnézik

neki, hogy papnak a kölyke, és erőteljes nyelvcsapásokkal karriert csinál. De nem léphet be, még akkor sem, ha akar, mert az apja pap. Egyébként? Nulla a köbön és az is marad. Jelentéktelen senki. Pláne, ha megnősül, elvesz egy semmirekellő kis riherongy Ljubocskát, egy *prijez-zsáját* (betelepiült), aki majd él-hal a szexért, és mindegy, hogy kitől kapja, csak kapja, és a *resztoránon* meg a *dzsinszin* kívül más meg nem érdekli. Ezek után mit tegyen szegény Fundánics? Nem tehet semmit, mert ez a 22-es csapdájának egy rafináltabb, igazi szovjet változata. A megoldás? Pofonegyszerű. Mit nekem Hekuba, és én Hekubának? Élünk a mának, és jöjjön, aminek jönnie kell. A vodka. A szovjet nagyoroszmármor és mentalitás. Szerzte az egész országban, a nagy és hatalmas Szozuzában. S aztán az, hogy szétesett, mármint a Szovjetunió, mit sem változtatott a leányzó fekvésén: nincs új a Nap alatt. Miért, van? Alábbhagyott-e a fő nyavalya, az alkoholizmus az utódállamokban, köztük Oroszországban vagy Ukrajnában? Igen? „Na, ne nevetess, mert csöröpös a szám”, mondaná Sinkovics, mint tizedes. Fundánics is a „*zeljonij zmijhez*”, a számogonhoz (a vodkánál sokkal olcsóbb) menekül, mert „inni muszáj”. Már csak azért is, mert „*az alkoholban... a töredezett betonasztalokon elfuserált szoborrá nemesült valamennyi holttest*”, mely csak arra várt, hogy ő, Fundánics, a mester, a művész, belemélyessze a vésőt, azaz a körfűrész.

E csapdát elkerülendő természetesen elindulhatott volna Fundánics egy másik úton is, melyen szegény apja, a pap akarta, hogy elinduljon: a templomba járó, hívő katolikus ember útján. S akkor, még ha szegény és nincstelen is, de Isten segedelmével legalább a lelkében rend lett volna (*ora et labora*). Szegény Dániel atya! Ő maga is jól tudta, hogy ez teljességgel lehetetlen. Abban az ateista világban, a munkahelyen, az egyetemen, a hadseregben, ivócimborák társaságában, ahol ezer különböző, az istenfélő ember számára idegen hatás, erőszakos durva propaganda éri az embert, lábbal taposnak, kiröhögnek minden vallást, hitet, meggyőződést a *carpe diem*-en kívül, ott elfelejt az ember imádkozni. És akarva-akaratlanul szovjet emberré, homo szovjetikusszá kupálódik. S az is marad, mindörökre. Ha látszatra nem is, de a lelke mélyén. És visszasírja „a régi szép időket”. Tehát: *nyet* visszaút. És nem lesz sem „*ora*”, sem „*labora*”. Csak pia dögvél, hogy sose legyél észnél, valamint hamisság és hazugság, hazugság és hamisság mindenütt. Mint Madách falansztereiben vagy Huxley szép új világában. Ám ne legyenek senkinek sem illúziói. A szovjet valóság e két világtól sokkal, de sokkal rosszabb volt. És csúnyább. Még Franz Kafka *kastélyának* világától is rosszabb. Melyben van ugyan nyár, de akkor is

hideg van, és esik az eső vagy a hó. Talán Orwell írta le a legjobban, a lényegét megközelítve, hogy milyen is ez a világ, *1984* című regényében. Igaz, az orwelli világ egy utópisztikus világ gúnyját ölti magára. Orwell talán nem is tudta, hogy él és virul, és létezik ez a világ tőle egy köpésnyire, Keletre. Nem tudta? Kétlem. Hisz annyira hasonlít a kettő.

Térjünk át Dániel atyára, akinek alakját és jellemét Berniczky oly nagy szeretettel és együttérzéssel rajzolja meg. Az atya talán az egyetlen igazán pozitív hőse mind a tizenöt novellának. (Prototípusa feltételezésem szerint az a görög-katolikus pap lehetett, akinek Berniczky Éva is a tanítványa volt egy időben.) Nem véletlen. Az olyan emberek, mint Dániel atya, csak mutatóba maradtak meg a szovjet és a poszt-kommunista érában. Mert még a régi világból hoztak magukkal hitet, meggyőződést, tartást, gerincet, amit csak eltörni lehetett, meghajlítani nem. Berniczky kritikusan közül egyik sem veszi észre, hogy egy mennyire tragikus hőst – igen, hőst! – képvisel ez az ember. Csak egy papocska, gondolják, akit véletlenül egy kicsit megdádázott az élet, a szocialista rendszer valamiért. Biztos rossz fát tett a tűzre. Mert hát a papok tudvalevőleg szintén emberek, sőt még emberebbek, sok kicsi és nagy hibával. Borocska, asszonyka meg ilyesmi. Ami igaz, igaz, előfordul, sőt nem is olyan ritkán. Akárcsak másutt. A honatyák körében, például, akik a honnak az atyái lennének, hivatottak volna lenni? Mert felelősek lennének érte, mint apa a gyermekeikért? Ám ne emlegessük őket, mert az ember zsebében nyiladozni kezd az a bizonyos bicska. Viszont ha Dániel atya csak olyan „borocskás, asszonykás” kis papocska lett volna, nem kellett volna neki a Komi ASZSZK-beli vorkutai láger barakkjaiba vonulni üdülni, és az ottani szénbányákat is „megjárni”. Mert mindössze 25 (huszonöt, twenty-five, fünf und zwanzig) évre ítélték semmiért, ami manapság még egy sorozatgyilkosnak is embertelenség, handabandáznának most az emberjogi harcosok. Aláírhatott volna egy *bumázkát*, papirosokát a *beszpekának*, az NKVD-nek, hogy igen, a pápa *gyávol* (ördög), s ő önként és dalolva csatlakozik az ortodoxiához. És élhette volna világát, hitehagyottan. Nem tette. Sokan a görög papok közül megtették, mert hát, ugye, a borocska, az asszonyka stb. De a többség nem. Nem írta alá ezt a *bumázkát*. Dániel atya sem. Mert az eskü, bármilyen nevetségesen is hangzik ez manapság, kötelez. Egy felszentelt, katolikus papnak ki kell tartani. Hivatása van ezen a földön, és erős hite, amelyért ha meg kell halni, hát meg kell halni. És Dániel atya kitarzott, mindvégig, mert hivatását folytatta szabadulása után is. Kevesen tudják, de ezek a papok minden nap miséztek, és gyóntattak, kereszteltek, hittant tanítottak a szigorú tilalom és felügyelet ellenére is. Ott, ahol

tudtak. Olyanokról is tudunk, akik egyszemélyes szemináriumot alkottak: papokat képeztek ki az egyháznak, úgymond suba alatt, sutyiban, bár tudták, hogy figyelik őket, és megüthetik a bokájukat újfent. Erősen megüthetik. A KGB, melynek mentalitását a novellában Taran Tula *kápitán miliciji* (milícia-százados) képviseli, nem szokott tréfálni meg lacafacázni. Papokkal pláne nem. Nincs mese. Aki megsérti a szovjet törvényességet, annak annyi. Megy Kazahsztánba (volt ilyen, nem egy). Ne sértse meg senki a szovjet törvényességet. Lehet részegeskedni, lopni, csalni, mások asszonyával hálni stb., de szovjet törvényességet sérteni, azt már nem szabad. Szigorúan büntetendő. Dániel atya azonban tudta, erősen hitt benne, hogy „a gonosz birodalma,” ahogy Ronald Reagan amerikai elnök a Szovjetuniót nevezte, előbb-utóbb feldobja a talpát. Hitt és imádkozott: *Apaga Satanas. No passaran.* Erősebb az Isten!

Dániel atya tragédiája azonban nemcsak az, hogy igazságtalanul, jogtalanul meghurcolták, 25 évre elítélték, szénbányában dolgoztatták, s mikor hazatért, munkát sem kapott mást, mint segédmunkát, hanem még valami. Csalódnia kellett a fiában. Pedig hát azt remélte, hogy megsegíti az Isten. De nem. Kénytelen elfogadni, megérteni fiát úgy, ahogy van. Nem tud mit csinálni felfogásával, életvitelével. Látja, hogy lehetetlen változtatni ezen, mert fia már egészen egy másik kor gyermeke. De titokban mégis azt kívánja, és biztos ezért is fohászkodik Istenhez, hogy fia találja meg a helyes utat, legyen boldog a házassága Ljubocskával, aki neki menyee, tehát családtag, és végül is legyen belőle valaki. Jó, ne legyen olyan, mint ő, ne legyen istenfélő és hívő, de legyen valaki. Katona, hivatalnok, kissé hóhányó vagy akár rendőr százados, mint Taran Tula, de legyen valaki. S ezért reméli, vagy talán gondolja titokban, hogy Taran Tula, a megtestesült poszt-szovjet mácsó egy maffiózó allűrjeivel, el fogja foglalni fia helyét egyszer. Vagyis Fundánics átalakul. Történik egy személycsere: „...*hamarosan eljött a pillanat, amikor már nem bírta tovább elviselni annak súlyát, hogy miközben retteg tőle, titokban az elátkozott csere beteljesüléseért fohászkodik.*” S ez olyan súllyal nehezedik Dániel atya szívére, lelkére, amit már nem tud elviselni, és... belehal. Vagy ezért, vagy talán csak azért, mert öreg volt, és itt volt az ideje. Nem tudjuk.

Végezetül szólnunk kell magáról Taran Tuláról és Ljubocskáról is, erről a szerintem igencsak két negatív figuráról, akikkel a szerző sem látszik különösebben rokonszenvezni. Hogy ezt miből gondolom? Elsősorban abból, ahogy Berniczky e két személyre jellemző tulajdonságait ábrázolja. Ljubocskának rosszak a fogai, és állandóan habzik a szája, mint egy veszett kutyának, ami gusztustalan. Csakugyan az. Taran Tula pedig, aki a kaukái-

zusi hegyekből jött. Ott anyja saját nyálával elkeverve készítette a juhtúrós sztrapacskát vendégeinek, mert csak úgy az igazi (ez a „russzis kulturis” is minimum gusztustalan). Ő meg állandóan adzsikát eszik, amitől bűdös, mint egy klozet. Fokhagymaszagot áraszt, és frászt hoz az emberre, mert állandóan szirénázó rendőr kocsival közlekedik a városban, imád mások életébe durva katonacsizmával *po russzki* (jó oroszosan, pedig még csak nem is orosz; lásd pl. 1956) beletaposni, reggeltől késő estig Ljubocskákat gyömöszölni, fenyegetni, büntetni, árut elkobozni, papocskákat megfigyelni még akkor is, amikor erre már nincs semmi szükség. Hisz változott a világ. Igen, de csak egy kicsit, nagyon kicsit, vagy talán alig. A Taran Tulák, a Ljubocskák és sokan mások biztosítják a folytonosságot az előző korszakkal. Hisz nem tudnak másképpen élni. Csak úgy, mint azelőtt.

E méltatás semmiképpen sem volna teljes, ha szó nélkül hagynám az íróra oly jellemző sajátosságok egyikét, a stílust. Sajátos és egyedi ez a stílus már csak azért is, mert kimondottan csak Berniczkyre jellemző. Bár kritikusai említenek kortárs magyar írókat, akik gyakorolhattak hatást Berniczkyre, sőt Schiller Mária a Holmi 2005. évi januári számában (*A fehér kőhal*) Berniczky írásában csehovi, bulgakovi, Thomas Mann-i elemeket is felfedezni vél, mégis úgy hiszem, hogy stílusa senkiéhez sem fogható. Talán, talán egy kicsit Faulkner, ha hosszú, hömpölygő mondatait olvassuk. De mégsem az. Berniczky és Faulkner oly messze van egymástól, mint az a bizonyos Yoknapatawpha Country Ungvártól. Ám ha mégis hasonlattal akarok élni, akkor azt mondanám, hogy ez a stílus sokkal inkább olyan, mint az Ung folyó maga. Helyesebben, az Ung, ahogy emlékezetemben él, amikor mint gyerekek és kamasz fiúk a perzselő ungvári nyarakon lejárunk oda fürödni. Lehetett, mert bő és tiszta vizű folyó volt az Ung még akkoriban. Emlékszem, hogy mennyire féltett bennünket nagyanyánk. Meg a nagynénénk, Emka néni. Szinte ma is hallok aggályoskodó ideges hangját: „Az Ungra ne menjetek, bitang kölykök. Mindig megfullad ott valaki.” És hogy milyen volt az Ung gyermekkoromban? Nekünk szép, talán mindennél szebb ezen a világon. Csillogott, villogott, fodrozódott a vize, csacsogott a kavicsok felett, halacskákkal zsonglörködött, bűvészkedett, ungi siklóként kanyargott, a bokádig sem ért, de aztán, ha léptél kettőt, már vitt is, sodort csillámló vize magával. S közben valamilyen furcsa, mézédés hangon dalolt meg mesélt is valami olyasmit, hogy: „Vigyázz, szép, langyos, de veszélyes vagyok ám, különösen itt, ahol most vagy, a Kalap alatt, mert négy méteres itt a vize, és tele vagyok örvénnyel. Ügyes légy és figyelmes, nagyon figyelmes.”

Közhely, de igaz, hogy amint az ember öregszik, mind gyakrabban és gyakrabban jönnek elő gyermekkori emlékei. És mind gyakrabban álmodik is gyerekkoráról. Szépet is, rosszat is. Szép álmaim egyike, elég gyakori, hogy az Ungban fürdök, lubickolok, és úszok a víz alatt. A víz, mely közben halkán dalol és mesél valamit, kellemesen meleg, langyos és kristálytisza.

Nos, ilyesféle hangokat vélek hallani, és ilyen álmokat vélek látni, amikor Berniczky Éva novelláit olvasom. Az Ung vizének hangját és az egykori Ung vizének tükrét, mely áttetsző volt és tiszta.

Egyik kritikusával ellentétben én francia borocska nélkül is szép, izgalmas és lebilincselő olvasmánynak tartom az ungvári Berniczky Éva novelláit. Sőt, kijelentem, hogy csak a figyelmes, józan fejjel történő olvasása fog igazán irodalmi és esztétikai élményt kiváltani. Kívánom ezért, hogy legyen ereje még sok ezekhez hasonló novellát írni és kiadatni, ami talán még nehezebb, mint a megírás. Ha tehetném, esetleg még arra is biztatnám, hogy mindannyiunk örömére, minél előbb egy nagyobb lélegzetű, izgalmas regénnyel is rukkoljon elő, melyben e sokat szenvedett vidék embereit, életét, mindennapjait ábrázolná ugyanilyen szép, tiszta színekkel.

